

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-522/20 – 1

Zaak C-522/20

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

19 oktober 2020

Verwijzende rechter:

Oberster Gerichtshof (Oostenrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

29 september 2020

Verzoeker tot *Revision*:

OE

Verweerster in *Revision*:

VY

REPUBLIEK OOSTENRIJK

[omissis]

OBERSTER GERICHTSHOF (hoogste federale rechter in civiele en strafzaken, Oostenrijk)

Het Oberste Gerichtshof, optredend als rechter in laatste aanleg (Revisionsrekursgericht) [omissis], heeft in de zaak tussen verzoeker OE, [omissis], [omissis] en verweerster VY, [omissis], wegens echtscheiding, op het door verzoeker ingestelde beroep in *Revision* tegen de beslissing van het Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (rechter in tweede aanleg in civiele zaken Wenen, Oostenrijk) van 29 juni 2020 [omissis] tot afwijzing van het hoger beroep van verzoeker tegen de beslissing van het Bezirksgericht Döbling (rechter in eerste aanleg Döbling, Oostenrijk) van 20 april 2020 [omissis], de volgende

beslissing

gegeven:

1. Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie worden krachtens artikel 267 VWEU de volgende vragen voorgelegd met het oog op een prejudiciële beslissing:

1. Levert artikel 3, [lid 1,] onder a), zesde streepje, van verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 schending op van het [or. 2] discriminatieverbod van artikel 18 VWEU, aangezien het - afhankelijk van de nationaliteit van de verzoeker - een kortere verblijfsduur van de verzoeker als voorwaarde stelt voor de bevoegdheid van de rechter van de gewone verblijfplaats dan die welke is geregeld in artikel 3, [lid 1,] onder a), vijfde streepje, van verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003?

2. Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord:

Volgt uit een dergelijke schending van het discriminatieverbod dat voor alle verzoekers - ongeacht hun nationaliteit - de algemene regel van artikel 3, [lid 1,] onder a), vijfde streepje, van verordening (EG) nr. 2201/2003 geldt dat het forum van de gewone verblijfplaats bevoegd is in geval van een verblijfsduur van twaalf maanden, of moet voor alle verzoekers ervan worden uitgegaan dat daartoe een verblijfsduur van zes maanden geldt?

3. De behandeling van de zaak wordt geschorst totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie [omissis] een prejudiciële beslissing heeft gegeven.

Motivering:

1. Door verzoeker ingediend verzoek:

1.1. Verzoeker heeft bij een Oostenrijkse rechter in eerste aanleg een verzoek ingediend om de echtscheiding uit te spreken in zijn 9 november 2011 in Dublin (Ierland) met verweerster gesloten huwelijk.

1.2. Ter staving van de bevoegdheid van de aangezochte rechter heeft verzoeker aangevoerd dat hij Italiaans staatsburger is en verweerster de Duitse nationaliteit bezit. Hun laatste gemeenschappelijke gewone verblijfplaats bevond zich in Ierland. In mei 2018 heeft hij de echtelijke woning in Ierland verlaten en sinds augustus 2019 verblijft hij in Oostenrijk. Op het tijdstip van [or. 3] indiening van het verzoek tot echtscheiding (28 februari 2020) verbleef hij dus langer dan zes maanden in Oostenrijk.

1.3. De bevoegdheid van de aangezochte rechter kan worden ontleend aan artikel 3, [lid 1,] onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en

de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000 (hierna: „verordening Brussel II bis”). Volgens deze bepalingen zijn de rechters van de gewone verblijfplaats reeds bevoegd voor echtscheidingsprocedures indien de verzoeker onderdaan van de forumstaat is en er zes maanden heeft verbleven, terwijl onderdanen van andere lidstaten een verblijf van minstens één jaar moeten aantonen. Dit is aan te merken als een ongelijke behandeling die uitsluitend op de nationaliteit is gebaseerd, hetgeen derhalve schending oplevert van artikel 18 VWEU. Volgens [het beginsel van] een aan het Unierecht conforme uitlegging moet in twijfelgevallen de gunstigere norm worden toegepast. Op grond daarvan komt verzoeker ook als onderdaan van een andere lidstaat dan de forumstaat het recht toe om zich reeds na een verblijf van slechts zes maanden te wenden tot de rechter van zijn gewone verblijfplaats in Oostenrijk.

2. Voorafgaande procedure:

2.1. De door verzoeker aangezochte rechter in eerste aanleg heeft het beroep bij gebreke van internationale bevoegdheid a limine verworpen.

Het feit dat in artikel 3, [lid 1,] onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis een onderscheid naar nationaliteit wordt gemaakt, moet voorkomen dat een partij zich onttrekt aan de rechterlijke bevoegdheid van een welbepaalde lidstaat. Aangezien voor de bevoegdheid wordt aangeknoopt bij de verblijfsduur op het tijdstip van indiening van het verzoek, is het ook niet [or. 4] voldoende dat de wachttijd verstrijkt terwijl de procedure nog aanhangig is.

2.2. De rechter in tweede aanleg heeft het door verzoeker ingestelde hoger beroep tegen deze beslissing afgewezen en zich aangesloten bij de rechtsopvatting van de rechter in eerste aanleg dat in casu geen sprake is van discriminatie op grond van nationaliteit.

2.3. Verzoeker heeft tegen deze beslissing beroep in *Revision* ingesteld bij het Oberste Gerichtshof.

3. Aangevoerde bepalingen van Unierecht en rechtspraak van het Hof

3.1. Zoals volgt uit artikel 267, onder b), VWEU is het Hof bevoegd om - zonder enige uitzondering - bij wijze van prejudiciële beslissing uitspraak te doen over de geldigheid en de uitlegging van handelingen van de instellingen van de Unie [arrest van 13 juni 2017, Florescu e.a. (C-258/14, EU:C:2017:448, onder meer punt 30)]. De Europese Unie is een door het recht beheerste unie waarin de handelingen van de instellingen met name aan de Verdragen, de algemene rechtsbeginselen en de grondrechten worden getoetst [zie in die zin arresten van 3 oktober 2013, Inuit Tapiriit Kanatami e.a./Parlement en Raad (C-583/11 P,

EU:C:2013:625, punt 91), en 19 december 2013, Telefónica/Commissie (C-274/12 P, EU:C:2013:852, punt 56)].

3.2. Artikel 18 VWEU bepaalt:

„Binnen de werkingssfeer van de Verdragen en onverminderd de bijzondere bepalingen, daarin gesteld, is elke discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

Het Europees Parlement en de Raad kunnen, volgens de gewone wetgevingsprocedure, regelingen treffen met het oog op het verbod van bedoelde discriminaties.”

3.3. Artikel 3 van de Brussel II bis verordening luidt als volgt:

„Algemene bevoegdheid [or. 5]

1. Ter zake van echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk zijn bevoegd de gerechten van de lidstaat:

a) op het grondgebied waarvan:

- de echtgenoten hun gewone verblijfplaats hebben; of*
- zich de laatste gewone verblijfplaats van de echtgenoten bevindt, indien een van hen daar nog verblijft; of*
- de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft; of*
- in geval van een gemeenschappelijk verzoek, zich de gewone verblijfplaats van een van de echtgenoten bevindt; of*
- zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, indien hij daar sedert ten minste een jaar onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek verblijft; of*
- zich de gewone verblijfplaats van de verzoeker bevindt, indien hij daar sedert ten minste zes maanden onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van het verzoek verblijft en hetzij onderdaan van de betrokken lidstaat is, hetzij, in het geval van het Verenigd Koninkrijk en Ierland, daar zijn ‚domicile’ (woonplaats) heeft;*

b) waarvan beide echtgenoten de nationaliteit bezitten of, in het geval van het Verenigd Koninkrijk en Ierland, waar beide echtgenoten hun ‚domicile’ (woonplaats) hebben.

2. In deze verordening heeft ‚woonplaats’ dezelfde betekenis als volgens het recht van het Verenigd Koninkrijk of Ierland.”

4. Aangevoerde bepalingen van nationaal recht:

4.1. § 76 Jurisdiktionsnorm (Oostenrijkse wet op de rechterlijke bevoegdheid) luidt als volgt:

„Geschillen betreffende de huwelijksverhouding of het geregistreerd partnerschap [or. 6]

(1) Voor geschillen tussen partijen betreffende de scheiding, de ontbinding, de nietigverklaring of de vaststelling van het bestaan of het niet-bestaan van een huwelijk, alsook betreffende de ontbinding, de nietigverklaring of de vaststelling van het bestaan of het niet-bestaan van een geregistreerd partnerschap is uitsluitend bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied partijen hun gemeenschappelijke gewone verblijfplaats hebben of voor het laatst hebben gehad. Indien op het tijdstip van indiening van het verzoekschrift geen der partijen haar gewone verblijfplaats in dit rechtsgebied heeft of indien partijen geen gemeenschappelijke gewone verblijfplaats in Oostenrijk hebben gehad, is uitsluitend bevoegd de rechter binnen wiens rechtsgebied verwerende partij haar gewone verblijfplaats heeft of, bij gebreke van een dergelijke gewone verblijfplaats in Oostenrijk, verzoekende partij haar gewone verblijfplaats heeft of, bij gebreke daarvan, het Bezirksgericht Innere Stadt Wien (rechter in eerste aanleg Innere Stadt Wien, Oostenrijk).

(2) Voor de in lid 1 genoemde geschillen gelden de regels van territoriale bevoegdheid indien:

- 1. één der partijen de Oostenrijkse nationaliteit bezit, of*
- 2. verwerende partij of, indien het verzoekschrift tot nietigverklaring is gericht tot beide echtelieden of beide geregistreerde partners, ten minste één der verwerende partijen haar gewone verblijfplaats in Oostenrijk heeft, of*
- 3. verzoekende partij haar gewone verblijfplaats in Oostenrijk heeft en beide echtelieden of beide geregistreerde partners hun laatste gemeenschappelijke gewone verblijfplaats in Oostenrijk hebben gehad, of [indien] verzoekende partij staatloos is of op het tijdstip van sluiting van het huwelijk of registratie van het partnerschap in het bezit was van de Oostenrijkse nationaliteit. [or. 7]*

(3) Voor in Oostenrijk geregistreerde partnerschappen gelden de regels van territoriale bevoegdheid in ieder geval voor geschillen betreffende de ontbinding, de nietigverklaring of de vaststelling van het bestaan of het niet-bestaan van een geregistreerd partnerschap.”

5. Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing:

5.1. Verzoeker voert aan dat hij Italiaans staatsburger is en dat verweerster de Duitse nationaliteit bezit. Hun laatste gemeenschappelijke gewone verblijfplaats

bevond zich in Ierland. Naar nationaal recht hebben de Oostenrijkse gerechten derhalve geen territoriale bevoegdheid .

5.2. Met ingang van 1 augustus 2004 is in alle lidstaten van de Europese Unie - met uitzondering van Denemarken - verordening (EG) nr. 2201/2003 van de Raad van 27 november 2003 betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 1347/2000 (verordening Brussel II bis) in werking getreden. Daaruit volgt dat de Oostenrijkse gerechten territoriale bevoegdheid hebben voor zover zulks uit de bepalingen ervan kan worden opgemaakt.

5.3. De voor echtscheidingen relevante bepaling is het hierboven aangehaalde artikel 3 van verordening Brussel II bis. De hier aan de orde zijnde feitenconstellatie wordt echter uitsluitend geregeld door artikel 3, [lid 1,] onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis, waarin een bepaalde verblijfsduur als voorwaarde wordt gesteld. Met betrekking tot deze vereiste verblijfsduur wordt in het vijfde en zesde streepje van deze bepaling een onderscheid gemaakt naar de nationaliteit van de verzoeker.

5.4. Aangezien verzoeker niet de Oostenrijkse nationaliteit heeft, bedraagt deze verblijfsduur één jaar (vijfde streepje). Op het tijdstip van indiening van het verzoekschrift bij het Oostenrijkse Bezirksgericht [or. 8] voldeed verzoeker niet aan deze voorwaarde. Indien verzoeker Oostenrijks onderdaan zou zijn, dan zou de verblijfsduur slechts zes maanden bedragen (zesde streepje). Aan die voorwaarde inzake verblijfsduur voldeed verzoeker zijns inziens wel.

5.5. Volgens de bewoordingen van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis geldt het tijdstip van indiening van het verzoek als bepalend criterium voor het berekenen van de verblijfsduur.

5.6. Volgens nationaal recht mogen in hogere voorziening geen nieuwe middelen worden aangevoerd. Dit verbod geldt echter niet voor feiten en bewijsmiddelen met betrekking tot omstandigheden die in iedere stand van het geding ambtshalve in aanmerking moeten worden genomen. Daartoe behoort ook de rechterlijke bevoegdheid. Overeenkomstig § 42, lid 1, Jurisdiktionsnorm mogen echter alleen ambtshalve in aanmerking worden genomen feiten waaruit blijkt dat niet is voldaan aan procedurele voorwaarden, in casu dus dat de rechtsgang niet-ontvankelijk is. Omgekeerd bestaat geen soortgelijke bepaling voor feiten die juist een grond voor ontvankelijkheid opleveren, met als gevolg dat in hogere voorziening aangevoerde omstandigheden tegen een afwijzing van het verzoek volgens vaste rechtspraak onder het voornoemde verbod vallen [omissis].

5.7. Bijgevolg moet geen rekening worden gehouden met het feit dat ook de verblijfsduur van twaalf maanden tijdens de procedure in hogere voorziening is verstreken.

6. Eerste prejudiciële vraag:

6.1. Artikel 18 VWEU verbiedt elke discriminatie op grond van nationaliteit, dat wil zeggen elke ongelijke behandeling die niet is gerechtvaardigd op objectieve gronden die geen verband houden met nationaliteit als zodanig. De ongelijkheid van behandeling moet haar rechtvaardiging vinden in objectieve omstandigheden, zodat een belangenafweging moet worden gemaakt in het licht van de [or. 9] doelstellingen van het Verdrag en met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel [zie arresten van het Hof van 23 januari 1977, Pastoors en Trans Cap/Belgische Staat (C-29/95, EU:C:1997:28, punt 19); zie ook arrest van 16 juli 1998, ICI/Kenneth Hall Colmer (C-264/96, EU:C:1998:370, punten 28 e.v.)].

6.2. Volgens een deel van de rechtsleer zijn de wachttijden van ongelijke duur, als vastgesteld in artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis, niet objectief gerechtvaardigd en derhalve in strijd met artikel 18 VWEU [omissis] (verwijzingen naar deze literatuur).

6.3. Volgens een ander deel van de literatuur is artikel 3, lid 1, onder a), zesde streepje, van verordening Brussel II bis daarentegen niet in strijd met het gelijkheidsbeginsel [(omissis)] (verwijzingen naar deze literatuur). Hiertoe wordt onder meer aangevoerd dat het niet realistisch is om aan te nemen dat de gekwalificeerde band van de verzoeker, die in de eerste plaats moet worden aangetoond met een verblijfsduur van één jaar, in elke andere lidstaat even snel ontstaat als in de [or. 10] lidstaat van herkomst. Als criterium voor de band met een lidstaat wordt hier de nationaliteit gehanteerd, aangezien bij de beoordeling van de gewone verblijfplaats als zodanig terecht belang wordt gehecht aan afkomst, culturele integratie en taalgebonden communicatie- en integratievaardigheden in het land van herkomst. In dat verband wordt ook verwezen naar het arrest van het Hof van 2 april 2009, A. (C-523/07, EU:C:2009:225, punt 44), volgens hetwelk rekening moet worden gehouden met de nationaliteit als aanwijzing dat de gewone verblijfplaats van een kind (artikel 8, lid 1, van verordening Brussel II bis) een zekere integratie tot uitdrukking brengt.

6.4. Aangezien artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis uitsluitend aanknoopt bij de nationaliteit, zonder dat op grond daarvan en in samenhang met de werkelijke verblijfsduur een voldoende relevant verschil op het vlak van integratie en verbondenheid met de betrokken lidstaat kan worden afgeleid - denk bijvoorbeeld aan in deze lidstaat geboren en getogen personen die niet de nationaliteit ervan bezitten -, betwijfelt ook het Oberste Gerichtshof of het in deze bepalingen gemaakte onderscheid verenigbaar is met artikel 18 VWEU.

7. Tweede prejudiciële vraag:

7.1. Indien ervan wordt uitgegaan dat het verschil in verblijfsduur dat de verordening als voorwaarde hanteert ter bepaling van de bevoegdheid van de

rechter van de gewone verblijfplaats van de verzoeker, schending oplevert van het discriminatieverbod, dan rijst de vraag naar de juridische gevolgen hiervan.

7.2. In artikel 3, lid 1, onder a), vijfde streepje, van verordening Brussel II bis stelt de Uniewetgever de bevoegdheid van de rechter van de gewone verblijfplaats van de verzoeker in beginsel afhankelijk van een verblijfsduur van één jaar, en voorziet hij alleen in een verkorting van deze termijn tot zes maanden indien de verzoeker daarnaast ook **[or. 11]** onderdaan is van het land van verblijf. Dit pleit ervoor om de verblijfsduur van twaalf maanden toe te passen op alle verzoekers, ongeacht hun nationaliteit, die zich beroepen op een bevoegdheidsgrond van artikel 3, lid 1, onder a), vijfde en zesde streepje, van verordening Brussel II bis.

7.3. Daarentegen strookt het evenwel met de rechtspraak van het Hof op het gebied van ongelijke behandeling dat wanneer het nationale recht, in strijd met het Unierecht, groepen personen verschillend behandelt, de leden van de benadeelde groep op dezelfde wijze moeten worden behandeld en aan dezelfde regeling moeten worden onderworpen als de andere betrokkenen [zie arrest van 26 januari 1999, Terhoeve/Inspecteur (C-18/95, EU:C:1999:22, onder meer punt 57)]. Dit pleit ervoor om de verkorte verblijfsduur van zes maanden toe te passen op alle verzoekers, ongeacht hun nationaliteit.

8. Als in laatste aanleg rechtsprekende rechterlijke instantie is het Oberste Gerichtshof krachtens artikel 267 VWEU ertoe gehouden het Hof om een prejudiciële beslissing te verzoeken, aangezien het twijfels koestert over de juiste toepassing van het Unierecht.

[omissis]

Oberster Gerichtshof,
Wenen, 29 september 2020
[omissis]